

Perusopetuksen oppimateriaalit sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta

**Varhaiskasvatus ja perusopetus edistämään tyttöjen ja poikien
tasa-arvoa, 27.10.2011**

Professori Liisa Tainio

Opettajankoulutuslaitos, Helsingin yliopisto

Miksi tutkia tasa-arvon toteutumista oppimateriaaleissa?

- Oppikirja tukee ja ohjaa opetusta ja oppimista
- Oppikirjat (kuten muutkin tekstit) rakentavat ja välittävät asenteita ja käsityksiä

- Sukupuolten tasa-arvon toteuttaminen ja edistäminen koulutuksessa on velvoitus, oikeus ja mahdollisuus, mutta...
- aiempi tutkimus ei näytä toteen, että tasa-arvo toteutuisi:
  - Koulutuksessa (esim. Ojala, Palmu & Saarinen 2009; Suotamo et al. 2010; TASUKO-sivusto)
  - Oppimateriaaleissa (esim. Lehtonen 2003; pro gradu – tutkielmat; Ruotsissa Ohlander 2010)

Tutkimustehtävä

-Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2008-2011:

- ”Oppimateriaalilla on merkitystä koululaisten nais- ja mieskuvan muotoutumisessa ja siinä, minkälaisia käsityksiä oppilaille eri ammateista muodostuu. Oppimateriaaleista tulisi välittyä ennakkoluuloton, avarakatseinen käsitys siitä, mikä on naisille ja miehille sopivaa ja mahdollista, eikä oppimateriaalin tulisi vahvistaa stereotyyppisiä sukupuolirooleja tekstien tai kuvaston kautta.”

(Kohta 5: *Tasa-arvotietoisuuden lisääminen kouluissa ja segregaaation lieventäminen*)

Selvitys perusopetuksen oppikirjoista

Segregaation lieventämistyöryhmä (2009-2010)

Tainio, Liisa & Teräs, Tiina 2010. Sukupuolijäsennys perusopetuksen oppikirjoissa. Raportit ja selvitykset 2010:8. Opetushallitus.

http://www.oph.fi/julkaisut/2010/sukupuolijasennys_perusopetuksen_oppikirjoissa

Oppiaineet ja vuosiluokat:

- Äidinkieli ja kirjallisuus: 3., 6. ja 9.
- Matematiikka: 3., 6. ja 9.
- Oppilaanohjaus: perusopetus
- Suurimpien oppikirjakustantajien kaikki myynnissä olevat teokset (WSOY, Otava, Tammi, Edita; yht. 51 teosta)

Oppikirjat ja harjoituskirjat (yht. 51 teosta)

Äidinkieli ja kirjallisuus

Uusi salainen kerho 3 + 6

Kulkuri 3 + 6

Vipunen 3 + 6

Sanataituri 3 + 6

Kirjakuja 3 + 6

Taju 9

Loitsu 9

Uusi Aleksi 9

Aktiivi 9

Sisu 9

Matematiikka

Matikka 3 + 6

Tuhattaituri 3 + 6

(Uusi) Matikkamatka 3 + 6

Laskutaito 3 + 6 + 9

Kuutio, Kartio, Kolmio 9

Pii 9

Oppilaanohjaus

Oma suunta

Valmentaja

Futurix

Tarkastelun kohteet kirjoissa

- **Sukupuoli; heteronormatiivisuus, monikulttuurisuus**
- **Tekijät**
- **Kuvat**
  - Henkilöiden ja hahmojen sukupuoli- ja sukupuolijakauma: maskuliiniset, feminiiniset, muut
- **Sukupuolittavat sanat**
  - Erisnimet (*Kalle, Leena; Lumikki, Muumipappa*)
    - Historialliset ja fiktiiviset hahmot
  - Muut sukupuolittavat sanat (*äiti, kuningas, lentoemäntä*)
- **Sukupuoleen ja sukupuolten tasa-arvoon liittyvät tekstikohdat**

Päätulos oppikirjojen sukupuolijäsennyksestä

Kaikissa tutkituissa oppiaineissa
kaikilla luokka-asteilla
sekä teksteissä että kuvituksessa
miehet, pojat ja maskuliiniset fantasiahahmot ovat
enemmän esillä.

http://www.oph.fi/julkaisut/2010/sukupuolijasennys_perusopetuksen_oppikirjoissa

Kirjojen tekijät

-Kirjoittajakunta naisvoittoinen

-ÄIK: 86 n, 28 m

-MA: 43 n, 36 m

-OPO: 6 n, 5 m

-Kuvittajien yms. tekijöiden sukupuolijakauma suhteellisen tasainen

Kuvitus

	Maskuliini- nen	Feminiininen	muu	yhteensä
ÄIK	4753 (61,5%)	2657 (33,9%)	352 (6,7%)	7762 (100%)
Matematiikka	2532 (53,9%)	1347 (39,6%)	793 (10,7%)	4672 (100%)
OPO	244 (53%)	198 (43%)	20 (4%)	462 (100%)
yhteensä	7529 (57%)	4202 (36%)	1165 (7%)	

Sukupuolittavat sanat

	Viittaus miespuoliseen	Viittaus naispuoliseen	Yhteensä
ÄIK	19816 (58,9 %)	13614 (41,1 %)	33430 (100 %)
Matematiikka	3490 (54%)	2922 (46 %)	6412 (100%)
OPO	296 (55%)	241 (45%)	537 (100%)
Yhteensä	23602 (56,6%)	16777 (43,4%)	

Sukupuoleen ja sukupuolten tasa-arvoon liittyvät tekstikohdat

---

- Kaiken kaikkiaan vähän – mahdollisuuksia olisi enemmänkin
- Vähiten matematiikassa - eniten ja eksplisiittisimmin oppilaanohjauksessa
- ÄIK:ssa osana kirjallisuuden käsittelyä, kielihistorian, sosiolingvistiikan, median ja kielen käytön ja rakenteen tarkastelua

- Yleisesti ottaen: Esitystapa vaatii opettajalta ammattitaitoa, jotteivät stereotypisoivat tulkinnot jäisi päällimmäisiksi

Esimerkki 1: *mies*-sanat (ÄIK)

Tutki, missä merkityksessä *mies*-sanaa on käytetty virkkeissä a-g. Korvaa ainakin kolme ilmausta samaa tai lähes samaa tarkoittavalla ilmauksella, jossa ei ole *mies*-sanaa. Kokeile, voiko virkkeissä käyttää mieheen viittaavan sanan sijasta naiseen viittaavaa sanaa.

- a. Sulake Oy:n perustajat muistelevat lämmöllä maanmiehiään.
- b. Rikastumisestaan huolimatta he ovat todellisia kansanmiehiä.
- c. Kadunmiehiä Habbo Hotellissa ei juuri näe.
- d. Siellä ei myöskään juoda miestä väkevämpää.
- e. Osan virtuaali-pikseliukoista on jo viikatemies vienyt.
- f. Virkamiehet valvovat nettipelejä.
- g. Pelimiehiä valvonta ei huoleta.

Esimerkki 2: *Mikä suomalaisia naurattaa? (ÄIK)*

Rivoja vitsejä kertovat enimmäkseen miehet, eikä niitä yleensä kerrota naisseurassa. Jos esimerkiksi työpaikalla naiset joutuvat kuuntelemaan heitä halventavia rivoja vitsejä, sitä voidaan pitää seksuaalisena häirintänä.

Rivot vitsit kuuluvat miesten ja poikaporukoiden kulttuuriin. Rivoissa vitseissä nainen on yleensä hölmön objektin asemassa, kuten suosituissa blondivitseissä. Yhteinen vitsinkerronta lujittaa miesten ryhmätunnetta ja helpottaa elämistä äitien, sisarten, naisopettajien, tyttöystävien ja vaimojen maailmassa.

Lopuksi

- tasa-arvo ei selvityksen mukaan toteudu äidinkielen ja kirjallisuuden, matematiikan ja oppilaanohjauksen perusopetuksen oppimateriaaleissa
  - samansuuntaisia tuloksia esiopetuksen, historian, elämänkatsomustiedon, terveystiedon, ympäristöopin, uskonnon ja musiikin oppimateriaaleista
- miehet näyttäytyvät enemmistönä ja usein myös vallakkaampina toimijoina
- tarvetta kaikkien oppiaineiden materiaalien tutkimiseen, myös muussa koulutuksessa kuin perusopetuksessa